

UTJECAJ RELIGIJSKOG PROGRESIVIZMA NA PERCEPCIJU GRIJEHA U PODRUČJU SEKSUALNOG MORALA

Zlatko Šram – Jasminka Dulić

Hrvatski centar za društvena istraživanja, Šibenik

zlatko.sram@hcdi.hr

Hrvatsko akademsko društvo

Subotica, R. Srbija

jasdulic@gmail.com

UDK 176:272-42

<https://doi.org/10.34075/cs.61.2.2>

Izvorni znanstveni rad

Rad zaprimljen 11/2025.

Sažetak

U ovom smo istraživanju nastojali utvrditi (1) postoji li unutarnje koherentni stavovski konstrukt koji ukazuje na ideologiju religijskog progresivizma, (2) povezanost sakramentalnog života i seksualnog morala, (3) povezanost religijskog progresivizma i seksualnog morala i (4) utjecaj sakramentalnog života na latentnu konfiguraciju religijskog progresivizma i seksualnog morala. Istraživanje je provedeno na prigodnom uzorku punoljetnih ispitanika hrvatske nacionalnosti i katoličke vjeroispovijesti u Šibeniku i Subotici (N=327). Faktorska analiza skale za mjerenje religijskog progresivizma ukazala je na postojanje dvije latentne dimenzije koje smo nazvali (a) indiferentizam/univerzalizam i dogmatski relativizam i b) sinodalna crkvenost. Redoviti odlazak nedjeljom na misu, mjesečna ispovijed i odlazak na pričest svake nedjelje imaju slab utjecaj na percepciju određenih oblika seksualnog ponašanja kao teških grijeha. Rezultati regresijske analize pokazali su da su dimenzije religijskog progresivizma značajni prediktori negativnih relacija sa seksualnim moralom. Primjenom kanoničke diskriminacijske analize utvrdili smo da je kod ispitanika koji češće pohađaju misu, češće se ispovijedaju i češće idu na pričest u znatno manjoj mjeri prisutan indiferentizam/univerzalizam i dogmatski relativizam, a u većoj je mjeri prisutna percepcija grijeha u području seksualnog morala.

Ključne riječi: sakramentalni život, seksualni moral, indiferentizam, univerzalizam, dogmatski relativizam

1. UVOD

Veoma se često u različitim katoličkim medijima, posebno u nekim inozemnim, spominje kriza u Crkvi na doktrinarnom, moralnom i pastoralnom području.¹ Stoga se, ne bez razloga, ponekad spominje kriza postojećeg katehetskog modela koji podrazumijeva postojanje kateheze odraslih kao pastoralni prioritet.² Kao rezultat ove krize navodi se postojanje raznih konfuzija kako u crkvenoj hijerarhiji tako i među katoličkim vjernicima u području vjere, morala i poslanja Katoličke Crkve.³ Ponekad se otvoreno predlaže nauk koji je suprotan onome što ga je Crkva ustanovila ili se pak pojavljuju želje da se Objava prilagodi vrijednostima i stavovima današnjeg sekulariziranog svijeta, što rezultira relativiziranjem katoličke vjere i stvaranjem ideologije religijskog progresivizma.⁴ Tako se na primjer u pobudnici pape Franje *Amoris Laetitia* ostavlja mogućnost razvedenim i civilno vjenčanim osobama pristup pričesti dajući prednost savjesti pastoralu milosrđa.⁵ Ovdje se malo uzimaju u obzir stvarne i objektivne procjene o valjanosti prvoga braka. U takvom se kontekstu može dovesti u pitanje stvarnost smrtnoga grijeha i potreba za ispovijedi prije primanja pričesti. U tom smislu se ne možemo složiti, kako neki tvrde,⁶ da *Amoris Laetitia* ne donosi promjenu u službenom nauku Crkve, nego samo promjenu u pastoralnom pristupu.

1.1. Univerzalizam i religijski progresivizam

U *Dokumentu o ljudskom bratstvu za mir u svijetu i zajednički život* koji su u Abu Dhabiju potpisali papa Franjo i veliki imam džamije al-Azhar šaik Ahmed el-Tajev stoji tvrdnja kako su pluralizam religija, boja, spola, rase i jezika božanska volja kojom je Bog u

¹ Usp. Ivan Bodrožić, Kriza u Crkvi između revnosti i konformizma pastira u društvu sloboda, *Bogoslovska smotra* 89 (2019.) 3, 595-616.

² Usp. Ivica Jurić, Neki elementi preobrazbe kateheze odraslih, *Bogoslovska smotra* 94 (2024.) 3, 531-553.

³ Usp. Mathias Gaudron, *Katekizam o krizi u u Crkvi*, Udruga sv. Josipa, Zagreb, 2024., 26-29.

⁴ Usp. Ralph Martin, *Crkva u krizi: putevi koji vode naprijed*, Kyrios, Split, 2022., 24-25.

⁵ Usp. Martina s. Ana Begić i Lucija Boljat, Neregularne bračne situacije i valorizacija savjesti u svjetlu apostolske pobudnice *Amoris Laetitia*, *Crkva u svijetu* 58 (2023.) 3, 353-382.

⁶ Usp. Hrvoje Vargić, Oспоравани dijelovi *Amoris Laetitia*, *Crkva u svijetu* 57 (2022.), suppl. 1, 91-109.

svojoj mudrosti stvorio ljudska bića.⁷ Mnogi su ovu izjavu doživjeli kao izraz vjerske indiferentnosti i dogmatskog relativizma.⁸ Naime, ovakva izjava implicira da je Bog htio da postoje različite religije, što je daleko od katoličkog nauka da je Krist jedini istiniti put do Boga. Time se negira jedinstvena i glavna Kristova uloga u spasenju svijeta.⁹ Iz ovakvog dokumenta u području međureligijskog dijaloga može se nazrijeti stav da ljudi različitim putem idu prema istome Bogu. Uostalom, to je papa Franjo 13. rujna 2024. godine eksplicite rekao na međureligijskom susretu s mladima u Singapuru, kako su sve religije put do Boga.¹⁰

Univerzalizam, odnosno doktrina da će se cijelo čovječanstvo na kraju pomiriti s Bogom i da će svi ljudi biti spašeni bez obzira kojoj vjeri ili religiji pripadaju, također je zabluda koja je prisutna među raznim teolozima.¹¹ Različite osobne interpretacije Svetog pisma, erozija tradicionalnih eshatoloških doktrina i snažna orijentiranost prema inkluzivnosti, empatiji i univerzalnom pomirenju pridonijeli su razvoju različitih oblika religijskog progresivizma i modernizma.¹² Čak je i papa Franjo kazao kako voli misliti da je pakao prazan i kako se nada da jest.¹³ Premda je Papa ovo izrazio kao osobni stav, ipak je implicite dao podršku načinu mišljenja koje je u skladu s doktrinom univerzalizma. Bilo je međutim i prije pape Franje nemali broj teologa koji su popularizirali teoriju po kojoj se

⁷ Usp. Papa Franjo, Dokument o ljudskom bratstvu za mir u svijetu i zajednički život, 4. 2. 2019. https://www.vatican.va/content/francesco/hr/travels/2019/outside/documents/papa_francesco_20190204_documento-fratellanza-umana.html. Pristupljeno: 8. 9. 2025.

⁸ Usp. Athanasius Schneider (u razgovoru s Diane Montagna), *Christus vincit: Kristova pobjeda nad tamom ovog vremena*. Naklada Benedikta, Velika Gorica, 2025., 110.

⁹ Usp. Zbigniew Kubacki, The reception of the document on human fraternity for world peace and living together in the Catholic Church, *Studia Bobolaunum* 35 (2024.) 3, 31-44.

¹⁰ Usp. Petar Marija Radelj, Papa mladima u Singapuru, <https://www.vjeraidjela.com/papa-mladima-u-singapuru/>. Pristupljeno: 15. 9. 2025.

¹¹ Usp. Jessica Scott, On the practical implications of universalism and its relation to suffering, *The Expository Times* 135 (2024.) 9, 366-376.

¹² Usp. Aleksandru Lazar, The pastorship of fear, faithlessness and the return of Christian universalism in 21st century Europe: An analysis of new politico-religious dynamics. *Journal of the Study of Religions and Ideologies* 24 (2025.) 71, 3-17.

¹³ Usp. Pope Francis, *I like to think of hell as empty*, Catholic News Agency, <https://www.catholicnewsagency.com/news/256542/pope-francis-i-like-to-think-of-hell-as-empty>

treba nadati da će svi ljudi biti spašeni.¹⁴ Ipak, nauk Katoličke Crkve podupire stajalište da postoje spašeni i prokleti, odnosno potvrđuje stvarnost vječne kazne u slučaju izostanka kajanja za smrtne grijehe, što se može vidjeti u Katekizmu Katoličke Crkve (1022, 1035).¹⁵ Drugim riječima, nama nepoznati broj ljudi završit će u „vječnom ognju pripravljenom za đavla i njegove anđele“ (Mt 25,41).¹⁶

Deklaracija Dikasterija za nauk vjere *Fiducia supplicans*, objavljena u prosincu 2023. godine, dopušta blagoslov parova u neredovitim situacijama i istospolnih parova. Ona u sebi sadrži ne samo kontroverze nego je naišla i na odbacivanje čitavih biskupskih konferencija u svijetu (posebno u Africi) i određenog broja kardinala, biskupa i svećenika koji su pritom odbili prihvatiti pastoralni „blagoslov“ preljubničkih i homoseksualnih „parova“.¹⁷ Nedavno je kardinal Robert Sarah napao *Fiducia Supplicans* kazavši kako je deklaracija teološki slaba i neopravdana i da ovaj dokument, kojim se dopušta „blagoslov“ istospolnih parova, treba zaboraviti jer je zbiljna prijetnja jedinstvu Katoličke Crkve.¹⁸ Ova je deklaracija zacijelo produkt utjecaja rodne ideologije koja se u različitim oblicima razmatrala na tzv. sinodalnom putu.¹⁹ Premda je različitog karaktera, zahtjevi za ređenjem žena u Katoličkoj Crkvi i većeg utjecaja laika na izbor katoličkih svećenika jesu zahtjevi koji se također spominju na „sinodalnom putu“, odnosno u završnom dokumentu Sinode o sinodalnosti²⁰ unutar kojeg se može primijetiti utjecaj rastućeg feminizma u Katoličkoj Crkvi.²¹

¹⁴ Usp. Ralph Martin, *Will many be saved? What Vatican II actually teaches and its implications for the new evangelization*, William B. Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids, 2012., 129-190.

¹⁵ Usp. *Katekizam Katoličke Crkve*, Hrvatska biskupska konferencija, Glas Koncila, Zagreb, 1994., 274-275, 278.

¹⁶ *Novi zavjet*, 19. izdanje, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2007.

¹⁷ Usp. Ratko Perić, *O izjavi „Fiducia supplicans“ (Pouzdanje koje moli)*, <https://www.vjeraidjela.com/o-izjavi-fiducia-supplicans-pouzdanje-koje-moli/>. Pristupljeno: 16. 9. 2025.

¹⁸ Usp. Cardinal Robert Sarah, *Fiducia Supplicans “threatens unity of the Church”, should be forgotten*, <https://www.lifesitenews.com/news/cardinal-sarah-fiducia-supplicans-threatens-unity-of-the-church-should-be-forgotten/>. Pristupljeno: 17. 9. 2025.

¹⁹ Usp. Chimaobi Clement Emezu, *The reception of Fiducia Supplicans as indicative of the paths of synodality*, *Spiritual Horizons* 21 (2025-) 21, 109-124.

²⁰ Usp. Alojzije Čondić, *Drugi dio. I o „završnom dokumentu“ Sinode o sinodalnosti, Crkva u svijetu* 59 (2024.) 4, 675-682.

²¹ Usp. Niva Limbu, *Germany’s top bishop repeats call for female clergy*, *The Catholic Herald*, <https://thecatholicherald.com/article/germanys-top-bishop-repeats-call-for-female-clergy/>.

1.2. Religijski progresivizam i seksualni moral

U nastojanju da se implementiraju određeni postulati i ciljevi religijskog progresivizma u području doktrine i morala, nastojalo se prilagoditi evanđeoske vrijednosti i zahtjeve u skladu s vrijednostima i zahtjevima svijeta i „potrebama“ modernog zapadnog katolika. Naravno, katoličke dogme najveća su prepreka i smetnja u postizanju ciljeva katoličkog vjerskog progresivizma, koji smo ukratko nazvali „religijski progresivizam“. Nastoji se dakle zbog toga što više razvodniti katoličke dogme, istine i disciplinu, ako se već ne mogu odmah ukinuti, kako bi Katolička Crkva bila što bliža današnjem svijetu i „potrebama“ modernog čovjeka. A ne vidi se da tu na djelu mogu biti izraziti autodestruktivni impulsi.

Ne ulazeći u teološka i ekleziološka razmatranja uzroka religijskog progresivizma u Katoličkoj Crkvi, a koja se mogu naći u drugim izvorima,²² polazimo od pretpostavke da imaju utjecaj na percepciju grijeha, osobito u području seksualnog morala. Jer, relativiziranje i razvodnjavanje katoličkih doktrina može se očitovati u relativiziranju i razvodnjavanju katoličkoga seksualnog morala definiranog u 6. i 9. Božjoj zapovijedi. S obzirom da konfuzija u području katoličke doktrine i morala primarno dolazi iz redova crkvene hijerarhije, mogli bismo zaključiti da doktrinarna i moralna konfuzija kod katoličkih vjernika može biti generirana, uz druge vanjske i unutarnje faktore, i od strane nositelja najviše crkvene vlasti i autoriteta. Možemo međutim pretpostaviti da već postojeći obrasci seksualnog morala mogu utjecati na donošenje mišljenja, stavova i vjerovanja od strane crkvene hijerarhije a koji su u suprotnosti s naukom Katoličke Crkve. Ova vrsta povezanosti naravno ne ukazuje nužno na uzročnu vezu između religijskog progresivizma i seksualnog morala. Naime, neka su istraživanja pokazala kako osobine ličnosti²³ i društveni stavovi²⁴ u značajnoj mjeri imaju utjecaj na konfiguraciju dimenzija katoličke religioznosti. U pogledu povezanosti između religijskog progresivizma i seksualnog morala najvjerojatnije se radi o simultanom procesu gdje u jednom kontekstu uzrok poprima attribute posljedice, a u drugom kontekstu posljedi-

²² Usp. Taylor R. Marshall, *Infiltration: The plot to destroy the Church from within*, Crisis Publications, Manchester 2019., 9-18.

²³ Usp. Zlatko Šram, Religioznost i ličnost: analiza odnosa na uzorku građana Subotice, *Crkva u svijetu* 38 (2003.) 3, 391-418.

²⁴ Usp. Zlatko Šram, Religioznost i društvena svijest: analiza odnosa na uzorku građana Subotice, *Crkva u svijetu* 36 (2001.) 4, 389-419.

ce poprimaju atribute uzroka.²⁵ U svakom slučaju, pretpostaviti je bilo da će sakramentalni život istovremeno utjecati na odbacivanje religijskog progresivizma koji u sebi sadrži određene stavove i vrijednosti suprotne nauku Katoličke Crkve i na prihvaćanje moralnog kodeksa Katoličke Crkve u području seksualnog ponašanja.

2. METODA

2.1. Ciljevi istraživanja

Nastojali smo utvrditi: (1) postoji li unutarnje koherentni stavovski konstrukt koji ukazuje na ideologiju religijskog progresivizma, (2) povezanost sakramentalnog života i seksualnog morala, (3) povezanost religijskog progresivizma i seksualnog morala i (4) utjecaj sakramentalnog života na latentnu konfiguraciju religijskog progresivizma i seksualnog morala.

2.2. Hipoteze istraživanja

(1) Indikatori religijskog progresivizma bit će međusobno tako visoko povezani da će na latentnoj razini ukazivati na jedan unutarnje koherentni stavovski i vrijednosni obrazac.

(2) Percepcija teškog grijeha u području seksualnog morala bit će izrazito snažna kod vjernika koji idu redovito nedjeljom na misu, koji se barem jedanput mjesečno ispovijedaju i koji se redovito nedjeljom pričešćuju.

(3) Religijski progresivizam bit će u negativnoj korelaciji s prihvaćanjem katoličkog morala u području seksualnog ponašanja.

(4) Sudjelovanje na misi, odlazak na ispovijed i primanje pričesti u značajnoj će mjeri utjecati na latentnu konfiguraciju religijskog progresivizma i seksualnog morala.

2.3. Ispitanici i postupak

Istraživanje je provedeno na prigodnom uzorku punoljetnih ispitanika rimokatoličke vjeroispovijesti (N=327) hrvatske nacionalnosti u Hrvatskoj u Šibeniku (N=162) i Subotici (N=165) (Vojvodina, Srbija). U uzorku je bilo 38 % muških i 62 % ženskih ispitanika.

²⁵ Usp. Roger K. Bufford, Zlatko Šram, Values and personality traits as predictors of Catholic religiosity: Relations among Croatian ethnic minority in Vojvodina (Srbija). *Obnovljeni život* 76 (2021.) 1, 69-82.

Prosječna dob ispitanika bila je 44 godine uz $SD=17.98$. S obzirom na dob ispitanika u uzorku je bilo 24.2 % od 18 do 27 god., 19.3 % od 28 do 40 god., 27.0 % od 41 do 55 god., 15.2 % od 56 do 65 god. i 14.3 % od 66 i više godina. S obzirom na formalnu školsku naobrazbu u uzorku je 3.7 % završilo osnovnu školu, 7.1 % trogodišnju srednju školu, 35.9 % četverogodišnju srednju školu, 12.6 % imalo je višu naobrazbu (dvogodišnju ili trogodišnju) i 40.8 % završeni fakultet. Ovim je uzorkom obuhvaćeno 74.7 % ispitanika koji redovito odlaze na misu (nedjeljom i radnim danom), 42.9 % se ispovijeda jednom ili više puta mjesečno, a 63.0 % ispitanika se redovito pričešćuje (svake nedjelje ili gotovo svakodnevno).

Vidimo dakle da su veliku većinu ispitanika obuhvaćenih uzorkom ovog istraživanja činili praktični katolički vjernici i ispitanici sa srednjoškolskim četverogodišnjim obrazovanjem i fakultetskom naobrazbom. Anketari (studenti, novinari i svećenici) primarno su davali upitnike praktičnim katoličkim vjernicima i objasnili tko provodi ovo istraživanje i u koje svrhe. Neki su ispitanici odmah pristupili ispunjavanju upitnika, a neki su anketarima vratili ispunjene upitnike drugi dan ili kasnije. Anonimnost je bila naglašena, a ispitanici su u svako vrijeme mogli odustati od sudjelovanja u istraživanju. Istraživanje je provedeno u ljeto 2025. godine.²⁶

2.4. Mjerni instrumenti

U ovom smo istraživanju religijski progresivizam definirali u obliku vjerskog indiferentizma, univerzalizma, dogmatskog relativizma i sinodalne crkvenosti. Seksualni moral definirali smo kao percepciju grijeha u području seksualnog ponašanja koji se smatraju teškim grijesima protiv 6. i 9. Božje zapovijedi. Sakramentalni život definiran je varijablama kao što su pohađanje mise, odlazak na ispovijed i primanje pričesti.²⁷

²⁶ Na zahtjev čitatelja možemo poslati originalnu datoteku sirovih podataka prikupljenih u ovom istraživanju i unesenih u SPSS program.

²⁷ U izvornom obliku ovog istraživanja koristili smo dimenzionalni pristup u izučavanju strukture religioznosti. Koristili smo skale kojima smo mjerili doktrinarnu religioznost, sakramentalni život, molitveni život, spremnost na opraštanje (kao aspekt ljubavi prema bližnjemu) i mistični doživljaji Boga. Sakramentalni život (misa, ispovijed i pričest) pokazao se u supstancijalnoj korelaciji s doktrinarnom religioznošću (vjerovanje u katoličke doktrine i dogme) ($r=0.60$) i molitvenim životom (0.63). Korelacije između doktrinarnu religioznosti i ostalih dimenzija religioznosti pokazale su se slabima. Tako je npr. doktrinarna religioznost slabo povezana s molitvenim životom ($r=0.38$), sa spremnosti na opraštanje ($r=0.30$) i s mističnim doživljajem Boga ($r=0.42$). Očito je da izražavanje doktrinarnu

Sakramentalni život. U ovom smo istraživanju prostor sakramentalnog života definirali indikatorima kao što su učestalost pohađanja mise, odlaska na ispovijed i primanja pričesti.

Seksualni moral. Skalu za mjerenje percepcije grijeha u području seksualnog morala konstruirali smo na temelju 9 čestica. Ispitanicima je postavljeno pitanje jesu li po njihovom mišljenju navedeni oblici seksualnog ponašanja teški grijesi (abortus, kontracepcija, seksualni odnos prije braka, izvanbračni seksualni odnos, masturbacija, gledanje pornografije, život u izvanbračnoj zajednici, homoseksualni odnosi, fizička i hormonalna promjena spola). Faktorska analiza skale rezultirala je jednofaktorskom solucijom kojom je objašnjeno 64.06 % varijance. Od ispitanika je traženo da na svaki oblik seksualnog ponašanja odgovore jesu li to po njihovu mišljenju teški grijesi. Mogući odgovori su bili: 1. ne 2. Ne znam/nisam siguran, 3. da. Skala za mjerenje seksualnog morala pokazala se visoko pouzdanim ($\alpha=0.93$) i homogenim mjernim instrumentom.

Religijski progresivizam. Za potrebe ovog istraživanja konstruirali smo skalu za mjerenje religijskog progresivizma (RELPROG-1) koja sadrži stavove koji se danas mogu čuti u katoličkoj crkvenoj hijerarhiji i među teolozima. Skala ukazuje na prisutnost vjerskog indiferentizma (npr. "Svaka je religija put do Boga"), univerzalizma (npr. "Svi će ljudi na kraju biti spašeni"), dogmatskog relativizma ("Katolička Crkva trebala bi se odreći nekih svojih dogmi i disciplina kako bi se što prije ujedinile sve kršćanske crkve") i stavove sadržane u završnom dokumentu Sinode o sinodalnosti (npr. "Žene trebaju imati znatno veću ulogu u vođenju Katoličke Crkve nego što je danas imaju"). Ukratko, vjerski indiferentizam, univerzalizam, dogmatski relativizam i sinodalna crkvenost jesu osnovni sadržaj skale za mjerenje religijskog progresivizma koju smo konstruirali za

religioznosti, odnosno deklarativnog vjerovanja u katoličke dogme i istine ne implicira nužno postojanje molitvenog života, ljubavi prema bližnjemu i subjektivnog mističnog doživljaja Boga. Imajući na umu relativno niske korelacije između doktrinarne dimenzije i ostalih dimenzija religioznosti, mogli smo pretpostaviti da je relativno visoka korelacija između doktrinarne religioznosti i sakramentalnog života zapravo produkt utjecaja sakramentalnog života na doktrinarnu religioznost, a ne *vice versa*. Drugim riječima, nije deklarativna religioznost utjecala na sakramentalni život koliko sakramentalni život u svojoj pozadini sadrži vjerovanja u katoličke dogme i istine. Imajući na umu intenzitet korelacija između dimenzija religioznosti, odlučili smo se da samo varijable sakramentalnog života uzmemo u obzir kao prediktorske varijable koje ukazuju na praktičan katolički život vjernika. I rezultati regresijskih analiza pridonijeli su ovoj odluci jer se jedino sakramentalni život kao kompozitna varijabla pokazao značajnim prediktorom seksualnog morala i religijskog progresivizma, ali u obrnutim smjerovima.

potrebe ovog istraživanja. Skala se sastojala od 10 čestica, odnosno tvrdnji ili stavova na koje su ispitanici trebali odgovoriti u kojoj se mjeri slažu, odnosno ne slažu s pojedinom tvrdnjom ili stavom na temelju skale Likertovog formata od 1. uopće se ne slažem, do 5. potpuno se slažem. Faktorska struktura skale prikazana je u tablici 1 u rezultatima istraživanja.

3. REZULTATI

3.1. Faktorska analiza skale religijskog progresivizma

Faktorskom analizom skale religijskog progresivizma pod komponentnim modelom uz Oblimin rotaciju ekstrahirana su dva faktora ili latentne dimenzije kojima je objašnjeno 58.76 % varijance. Prvu latentnu dimenziju religijskog progresivizma nazvali smo *indiferentizam/univerzalizam i dogmatski relativizam*, a drugu smo nazvali *sinodalna crkvenost* (sadržaji faktorskih struktura prikazani su u tablici 1). Cronbachova alfa za skalu kojom se mjeri indiferentizam/univerzalizam i dogmatski relativizam iznosila je $\alpha=0.84$, a Cronbachova alfa za skalu kojom se mjeri sinodalna crkvenost iznosila je $\alpha=0.80$. Obje skale za mjerenje religijskog progresivizma imaju zadovoljavajuću pouzdanost i homogenost. Korelacija između ove dvije latentne dimenzije religijskog progresivizma iznosi $r=0.58$. Nismo utvrdili da se šibenski katolički vjernici i subotički međusobno statistički značajno razlikuju u pogledu stupnja internalizacije indiferentizma/univerzalizma i dogmatskog relativizma ($t=0.67$, $p=0.503$) i sinodalne crkvenosti ($t=1.04$, $p=0.296$).

Pored faktorskih zasićenja, koji ukazuju na povezanost pojedine tvrdnje s određenom latentnom dimenzijom religijskog progresivizma, prikazali smo sumarne postotke ispitanika koji se uglavnom i u potpunosti slažu s pojedinom tvrdnjom. Vidimo da se 41.0 % ispitanika slaže s tvrdnjom da je svaka religija put do Boga, 31.8 % smatra da će svi ljudi biti spašeni bez obzira na to kojoj vjeri pripadaju, 38.1 % smatra da razvedenima i ponovno civilno vjenčanima, a bez poništenja prethodnog sakramentalnog braka, treba dopustiti pristup ispovijedi i primanju pričesti, 36.0 % smatra da žene treć baju imati znatno veću ulogu u vođenju Katoličke Crkve nego što je danas imaju, a 22.9 % smatra da u Katoličkoj Crkvi ženama treba dopustiti da budu zaređene za đakonice. Promjenu dogme u Katoličkoj Crkvi iz "ekumenskih" razloga zagovara 19.6 % ispitanika, a 15.7 % smatra da bi homoseksualnim parovima na njihov zahtjev katolički svećenici trebali dati blagoslov.

Tablica 1. Faktorska analiza skale religijskog progresivizma

Faktor 1: Indiferentizam/univerzalizam i dogmatski relativizam		
Varijabla	Zasićenje	Služe se (%)
Kao što je Bog stvorio muško i žensko, različite rase i jezike tako je Bog htio da postoje različite religije	0.82	20.3
Svaka je religija put do Boga	0.80	41.0
Svi će ljudi na kraju biti spašeni, bez obzira na to kojoj vjeri pripadaju	0.76	31.8
Katolička Crkva trebala bi se odreći nekih svojih dogmi i disciplina kako bi se što prije ujedinile sve kršćanske Crkve	0.66	19.6
Razvedenima i ponovno civilno vjenčanima, a bez dobivenog poništenja prethodnog sakramentalnog braka, treba dopustiti pristup ispovijedi i primanju pričesti	0.64	38.1
Kako bi Katolička Crkva išla ukorak s modernim vremenom i vrijednostima današnjeg društva, morala bi mijenjati svoje dogme, moral i liturgiju	0.62	16.3
Faktor 2: Sinodalna crkvenost		
Žene trebaju imati znatno veću ulogu u vođenju Katoličke Crkve nego što je danas imaju	0.86	36.0
Laici trebaju imati značajnu ulogu u izboru katoličkih biskupa	0.83	18.7
U Katoličkoj Crkvi ženama treba dopustiti da budu zaređene za đakonice	0.68	22.9
Na zahtjev homoseksualnih parova katolički svećenici im trebaju dati blagoslov	0.63	15.7

3 2. Sakramentalni život i percepcija grijeha u području seksualnog morala

Nastojali smo utvrditi povezanost učestalosti odlaska na misu, odlaska na ispovijed i primanja pričesti svake nedjelje s percepcijom grijeha u području seksualne moralnosti. Budući da se radi o relativno velikom broju kontingencijskih tablica, navest ćemo samo one relacije koje se odnose na ispitanike koji redovito svake nedjelje

idu na misu, koji se jedanput mjesečno ispovijedaju i koji se redovito pričešćuju svake nedjelje. Prikazat ćemo sumarne rezultate odgovora gdje ispitanici smatraju da određeno seksualno ponašanje nije teški grijeh ili ne znaju je li to teški grijeh. Razlika od ovih postotaka su oni koji su sigurni da je određeno seksualno ponašanje teški ili smrtni grijeh.

U tablici 2. možemo vidjeti da relativno velik postotak vjernika koji redovito idu nedjeljom na misu, koji se barem jedanput mjesečno ispovijedaju i koji se redovito svake nedjelje pričešćuju *imaju veliki problem s percepcijom seksualnog odnosa prije braka, kontracepcijom, masturbacijom i životom u izvanbračnoj zajednici* kao teškog ili smrtnog grijeha. Tako na primjer u skupini ispitanika koji redovito idu svake nedjelje na misu 55.2 % smatra da seksualni odnos prije braka nije teški grijeh ili to ne zna; 48.5 % smatra da kontracepcija nije teški grijeh ili to ne zna; 50,3 % smatra da masturbacija

Tablica 2. Povezanost redovitog odlaska na misu, mjesečne ispovijedi i primanja pričesti redovito svake nedjelje s percepcijom grijeha u području seksualnog morala

	Ide redovito svake nedjelje na misu	Ide na ispovijed jednom mjesečno	Ide na pričest redovito svake nedjelje
	Smatra da nije teški grijeh ili ne zna (%)	Smatra da nije teški grijeh ili ne zna (%)	Smatra da nije teški grijeh ili ne zna (%)
Abortus	10.5	2.7	7.1
Kontracepcija	48.5	27.2	38.7
Seksualni odnos prije braka	55.2	30.7	43.9
Izvanbračni seksualni odnos	29.7	16.7	22.6
Seksualno samozadovoljavanje	50,3	39.0	40.0
Gledanje pornografije	34.6	17.7	26.5
Život u izvanbračnoj zajednici	41.2	27.2	32.9
Homoseksualni odnosi	17.6	12.3	13.6
Promjena spola	17.1	10.2	13.6

nije teški grijeh ili to ne zna; a 41.2 % smatra da život u izvanbračnoj zajednici nije teški grijeh ili to ne zna. Ovi se postotci nešto smanjuju u skupini vjernika koji redovito svake nedjelje idu na pričest, a još nešto više smanjuju u skupini vjernika koji se jednom mjesečno ispovijedaju.

Vidimo kako redoviti odlazak na nedjeljnu misu ima slabi utjecaj na percepciju grijeha u području seksualnog morala. Odlazak na pričest redovito svake nedjelje donekle izoštrava dioptriju percepcije grijeha u području seksualnog morala. A redoviti odlazak na mjesečnu ispovijed pokazao se u ovom kontekstu najboljim indikatorom da će pojedinac percipirati određeno seksualno ponašanje kao teški grijeh. Važno je istaknuti kako se šibenski i subotički katolički vjernici međusobno statistički značajno ne razlikuju na kompozitnoj varijabli za mjerenje seksualnog morala ($t\text{-test} = -0.26$, $df=322$, $p=0.791$).

3.3. Sakramentalni život i indikatori religijskog progresivizma

Zanimalo nas je nadalje u kojoj su mjeri indikatori religijskog indeferentizma, univerzalizma, dogmatskog relativizma i sinodalne crkvenosti prisutni kod praktičnih vjernika. U tablici 3 prikazani su sumarni postotci odgovora “uglavnom se slažem” i “potpuno se slažem” s pojedinim indikatorom religijskog progresivizma. Vidimo da je religijski indiferentizam kao i indikator sinodalne crkvenosti prisutan kod *trećine* katoličkih vjernika koji idu redovito svake nedjelje na misu i koji se redovito svake nedjelje pričešćuju. Religijski univerzalizam prisutan je kod oko jedne četvrtine vjernika koji nedjeljom redovito odlaze na misu i redovito se nedjeljom pričešćuju. Dogmatski relativizam prisutan je kod oko jedne *petine* vjernika koji redovito odlaze nedjeljom na misu i redovito se nedjeljom pričešćuju. Kod vjernika *koji se redovito jednom nedjeljno ispovijedaju u znatno su manjoj mjeri prisutni “simptomi” religijskog progresivizma.*

Zanimalo nas je odakle dolazi razlika između vjernika koji se redovito ispovijedaju i koji često primaju pričest u pogledu prihvaćanja pojedinih indikatora religijskog progresivizma. Veća osjetljivost savijesti vjernika koji se često ispovijedaju može biti jedan od faktora da više uočavaju stavove koji nisu u skladu s katoličkim naukom. Međutim, veličina Cramerovog V ukazuje na supstancijalnu povezanost između odlaska na ispovijed i primanja pričesti (tablica 4). Očekivano bi stoga bilo da vjernici koji se redovito ispovijedaju i često idu na pričest približno podjednako odbap

cuju stavove koji ukazuju na simptome religijskog progresivizma. Vidimo međutim da redovita mjesečna ispovijed u većoj mjeri pridonosi odbacivanju stavova religijskog progresivizma negoli redovita nedjeljna pričest. Jedno od mogućih objašnjenja zašto je tome tako pokušali smo pronaći u stvarnim i potencijalnim svetogrdnim pričestima kojima se povećava vjerojatnost prihvaćanja stavova i vrijednosti religijskog progresivizma. Utvrdili smo naime da u skupini vjernika koji se nikad ne ispovijedaju oko 7 % odlazi na pričest. To su dakako nedvojbeno svetogrdne pričesti. Utvrdili smo nadalje da u skupini vjernika koji se jedva jedanput ili dvaput godišnje ispovijedaju u 21,5 % slučajeva idu na pričest svake nedjelje, a 18,5% idu na pričest nekoliko puta mjesečno. Drugim riječima, vjernici koji se vjerojatno ispovijedaju samo za Božić i Uskrs u 40 % slučajeva primaju pričest veoma često. Ne ulazeći u savijest ovih vjernika, možemo ipak pretpostaviti da nije zanemariv broj svetogrdnih pričesti kod

Tablica 3. Povezanost redovitog odlaska na misu, mjesečne ispovijedi i primanja pričesti redovito svake nedjelje s indikatorima religijskog indiferentizma, religijskog univerzalizma, dogmatskog relativizma i sinodalne crkvenosti

	Indiferentizam	Univerzalizam	Dogmatski relativizam	Sinodalna crkvenost
	“Svaka religija je put do Boga”	“Svi će ljudi na kraju biti spašeni, bez obzira kojoj religiji pripadali”	“Katolička Crkva trebala bi se odreći nekih svojih dogma i disciplina radi ujedinjenja”	“Žene trebaju imati veću ulogu u vođenju Crkve”
	(Slaže se u %)	(Slaže se u %)	(Slaže se u %)	(Slaže se u %)
Ide redovito svake nedjelje na misu	37.5	29.2	19.4	35.2
Ispovijeda se jedanput mjesečno	24.6	13.2	15.8	25.6
Ide na pričest redovito svake nedjelje	38.1	25.8	18.1	32.9

vjernika koji se veoma često pričešćuju, a da pritom jedva jednom ili dvaput godišnje idu na ispovijed. Ovo bi mogao stoga biti jedan od razloga zašto je kod vjernika koji se pričešćuju svake nedjelje u većoj mjeri prisutno prihvaćanje heterodoksnih pozicija u doktrinarnom, a vidjeli smo i u moralnom području.

Tablica 4. Kontingencijska tablica učestalosti odlaska na ispovijed i primanja pričesti

Učestalost odlaska na ispovijed	Učestalost primanja pričesti						Ukupno
	Nikad	Jedanput ili dva puta godišnje	Više od dva puta godišnje	Nekoliko puta mjesečno	Redovito svake nedjelje	Gotovo svakodnevno	
Nikad	93.1	3.4	3.4	0.0	0.0	0.0	100 %
Jedanput ili dvaput godišnje	6.2	35.4	18.5	18.5	21.5	0.0	100 %
Više od dva puta godišnje	0.0	0.0	14.0	16.1	63.4	6.5	100 %
Jednom mjesečno	0.0	0.0	0.0	9.6	62.3	28.1	100 %
Više puta mjesečno	0.0	0.0	0.0	7.2	42.3	50.0	100 %

Pearsonov hi-kvadrat=441.27. df=20, p<0.001, Cramerov V=0.58

3.4. Dimenzije religijskog progresivizma kao prediktori percepcije grijeha u području seksualnog morala

Zanimalo nas je da li i u kojoj mjeri dimenzije religijskog progresivizma pridonose odbacivanju katoličkog morala u području seksualnosti. Skala za mjerenje seksualnog morala tretirana je kao kompozitna varijabla koja u sebi sadrži navedene oblike seksualnog ponašanja. Oko 38 % varijance seksualnog morala objašnjeno

je prediktorskim varijablama (tablica 5). Obje dimenzije religijskog progresivizma pokazale se su statistički značajnima, ali s tom razlikom da prihvaćanje stavova indiferentizma/univerzalizma i dogmatskog relativizma u znatno većoj mjeri pridonosi odbacivanju vrijednosti katoličkog seksualnog morala ($\beta = -0.44$, $p < 0.001$) negoli stavova sinodalne crkvenosti ($\beta = -0.23$, $p < 0.001$). U svakom slučaju utvrdili smo značajnu negativnu povezanost između zastupanja stavova religijskog progresivizma i prihvaćanja seksualnog morala.

Tablica 5. Rezultati regresijske analize dimenzija religijskog progresivizma na varijabli seksualnog morala

Prediktori	Seksualni moral (β)
Indiferentizam/univerzalizam i promjena dogme	-0.44***
Sinodalna crkvenost	-0.23***
	$R^2=0.38$
	$R=0.62$

*** $p < 0.001$

3.5. Utjecaj sakramentalnog života na latentnu konfiguraciju religijskog progresivizma i seksualnog morala

Kako bismo utvrdili imaju li i u kojoj mjeri pohađanje mise, odlazak na ispovijed i primanje pričesti utjecaj na latentnu konfiguraciju religijskog progresivizma i seksualnog morala, primijenili smo kanoničku diskriminacijsku analizu.²⁸ Po jedna je statistički značajna diskriminacijska funkcija derivirana na temelju navedenih indikatora sakramentalnog života. U tablici 6. prikazane su strukture diskriminacijskih funkcija, a centriodi skupina prikazani su u tablici 7.

Diskriminacijsku funkciju deriviranu na temelju pohađanja mise u pozitivnom smjeru definira seksualni moral, a u negativnom smjeru religijski indiferentizam/univerzalizam i dogmatski relativizam. *Sinodalna crkvenost ne sudjeluje značajno u latentnoj konfigu-*

²⁸ Primjena metode kanoničke diskriminacijske analize omogućuje maksimalno razlikovanje određenih skupina pomoću skupa varijabli uzetih istovremeno. Koeficijenti strukture diskriminacijske funkcije ili diskriminacijskog faktora ukazuju na povezanost pojedine varijable i diskriminacijske funkcije, odnosno diskriminacijskog faktora. Kao kriterij za definiranje diskriminacijskog kanoničkog faktora uzete su u obzir one varijable čije su projekcije 0.40 i više.

*raciji ove kanoničke latentne dimenzije (faktora). Centroidi skupina*²⁹ pokazuju da je prihvaćanje stavova i vrijednosti indiferentizma/univerzalizma i dogmatskog relativizma i odbacivanje seksualnog morala najviše izraženo kod vjernika koji idu jedanput ili dvaput godišnje na misu, koji idu na misu više od dva puta godišnje i koji idu na misu više puta mjesečno. Kod vjernika koji idu više puta u tjednu na misu u većoj je mjeri prisutan katolički seksualni moral i odbacivanje vrijednosti i stavova religijskog indiferentizma/univerzalizma negoli kod vjernika koji redovito idu svake nedjelje na misu. Oko 33 % varijance u skupu ispitivanih varijabli mogu se pripisati razlikama između odlaska na misu.

Diskriminacijsku funkciju deriviranu na temelju odlaska na ispovijed u pozitivnom smjeru definira seksualni moral, a u negativnom smjeru indiferentizam/univerzalizam i dogmatski relativizam, a donekle i sinodalna crkvenost. Centroidi skupina pokazuju da je prihvaćanje religijskog progresivizma i odbacivanje seksualnog morala najviše izraženo kod vjernika koji se najmanje ispovijedaju (jednom ili dvaput godišnje i više od dva puta godišnje). Vjernici koji se jednom mjesečno ispovijedaju i koji se ispovijedaju više puta mjesečno ne razlikuju se u pogledu intenziteta odbacivanja religijskog progresivizma. Oko 33 % varijance u skupu ispitivanih varijabli mogu se pripisati razlikama između odlaska na ispovijed.

Diskriminacijsku funkciju deriviranu na temelju primanja pričesti u pozitivnom smjeru definira seksualni moral, a u negativnom smjeru indiferentizam/univerzalizam i dogmatski relativizam. *Sinodalna crkvenost ne sudjeluje značajno u latentnoj konfiguraciji ove kanoničke latentne dimenzije.* Centroidi skupina pokazuju da je prihvaćanje indiferentizma/univerzalizma i dogmatskog relativizma i odbacivanje seksualnog morala najviše izraženo kod vjernika koji idu jedanput ili dvaput godišnje na pričest, koji idu na pričest više od dva puta godišnje i koji idu na pričest nekoliko puta mjesečno. Kod vjernika koji idu više puta u tjednu na pričest u najvećoj je mjeri prisutno prihvaćanje katoličkog seksualnog morala i odbacivanje vrijednosti i stavova indiferentizma/univerzalizma i dogmatskog relativizma. Oko 30 % varijance u skupu ispitivanih varijabli mogu se pripisati razlikama između primanja pričesti.

²⁹ Centroidi skupina predstavljaju skupne srednje vrijednosti na diskriminacijskoj funkciji. Drugim riječima, centroidi skupina pokazuju kolika je međusobna udaljenost vjernika s obzirom na učestalost pohađanja mise, odlaska na ispovijed i primanja pričesti s obzirom na prisutnost onog stavovskog obrasca na koji ukazuje struktura diskriminacijskog faktora.

Tablica 6. Koeficijenti strukture diskriminacijskih funkcija deriviranih na temelju pohađanja mise, odlaska na ispovijed i primanja pričesti

<i>Varijable</i>	Pohađanje mise	Odlazak na ispovijed	Primanje pričesti
	F	F	F
Indiferentizam/univerzalizam i dogmatski relativizam	-0.66	-0.77	-0.57
Sinodalna crkvenost	-0.32	-0.52	0.33
Seksualni moral	0.94	0.87	0.97
Statistici diskrim. funkcija			
Wilksova lambda	0.64	0.65	0.67
Svojevrsna vrijednost	0.53	0.50	0.44
Kanonička korelacija	0.58	0.58	0.55

Tablica 7. Centroidi skupina na diskriminacijskim funkcijama deriviranih na temelju pohađanja mise, odlaska na ispovijed i primanja pričesti

<i>Pohađanje mise</i>	C
Samo na Božić i Uskrs	-1.81
Više puta godišnje	-1.44
Više puta mjesečno	-0.46
Redovito svake nedjelje	0.13
Više puta u tjednu	0.73
<i>Odlazak na ispovijed</i>	C
Jedanput ili dvaput godišnje	-1.08
Više od dva puta godišnje	-0.26
Jednom mjesečno	0.65
Više puta mjesečno	0.81
<i>Primanje pričesti</i>	C
Jedanput ili dvaput godišnje	-1.67
Više od dva puta godišnje	-0.94
Nekoliko puta mjesečno	-0.34
Redovito svake nedjelje	0.28
Gotovo svakodnevno	0.67

4. RASPRAVA

Nastojali smo utvrditi postoji li unutarnje koherentni stavovski konstrukt koji ukazuje na ideologiju religijskog progresivizma kod praktičnih katoličkih vjernika. Pod ideologijom podrazumijevamo postojanje integrativnog vrijednosnog sustava, vjerovanja i mišljenja koja su prisutna u populaciji u određenom vremenu ili povijesnom razdoblju.³⁰ Pretpostavili smo dakle da će određeni stavovi i mišljenja koji reprezentiraju religijski indiferentizam, univerzalizam i relativizam međusobno biti tako povezani da ukazuju na prisutnost ideologije religijskog progresivizma koja u sebi sadrži koherentan i stabilan sustav vjerovanja.³¹ Funkcija svake ideologije, pa tako i ideologije religijskog progresivizma, sastoji se u tome da formira određena vjerovanja kako bi neka zajednica trebala biti strukturirana i kako bi se članovi zajednice trebali ponašati.³² Ideologija dakle osigurava organizirajuće principe za vjerovanja, stavove, vrijednosti i akcije pojedinaca i skupina. Ključna funkcija ideologije nije samo da objasni nego i da legitimizira postojeće stanje. Drugim riječima, ideologija religijskog progresivizma služi kao opravdanje za određeni doktrinarni i ekleziološki sustav katoličke vjere, ali isto tako može podrazumijevati postojanje onih mišljenja i vjerovanja koja su dovoljno snažna da promijene postojeće doktrinarno, moralno i disciplinarno stanje u Crkvi.³³

Eksplorativna faktorska analiza pokazala je dvodimenzionalnu latentnu strukturu religijskog progresivizma. Religijski *indiferentizam* (Svaka je religija put do Boga; Kao što je Bog stvorio muško i žensko, različite rase i jezike, tako je Bog htio da postoje različite religije), religijski *univerzalizam* (Svi će ljudi na kraju biti spašeni, bez obzira na to kojoj vjeri pripadaju) i *dogmatski relativizam, odnosno zahtjevi za promjenom katoličkih dogmi* (Katolička Crkva trebala bi se odreći nekih svojih dogmi i disciplina kako bi se što prije ujedinile sve kršćanske crkve; Kako bi Katolička Crkva išla ukorak s modernim vremenom i vrijednostima današnjeg društva, morala bi mijenjati svoje dogme, moral i liturgiju; Razvedenima i

³⁰ Usp. Michael Billig, *Ideology and Opinions: Studies in rhetorical psychology*, SAGE Publications Ltd, London, 1991., 31-46.

³¹ Usp. John T. Jost, The end of the end of ideology, *American Psychologist* 61 (2006.) 7, 651-670.

³² Usp. Leor Zmigrod, A psychology of ideology: Unpacking the psychological structure of ideological thinking, *Perspectives on Psychological Science* 17 (2022.) 4, 1072-1092.

³³ Usp. Joshua A. Cuevas, Bryan L. Dawson, An integrated review of recent research on the relationships between religious beliefs, political ideology, authoritarianism, and prejudice, *Psychological Reports* 124 (2020.) 3, 977-1014.

ponovno civilno vjenčanima, a bez dobivenog poništenja prethodnog sakramentalnog braka, treba dopustiti pristup ispovijedi i primanju pričesti) nalaze se u međusobno tako visokim korelacijama da na latentnoj razini formiraju ideologiju religijskog progresivizma kojom se nastoji uspostaviti novo doktrinarno, moralno i disciplinarno stanje u Katoličkoj Crkvi.

Religijski *indiferentizam* zapravo negira jedinstveno spasiteljsko djelo Isusa Krista i u suprotnosti je s njegovim izjavama kao što su „Ja sam Put i Istina i Život: nitko ne dolazi Ocu osim po meni“ (Iv 14,6)³⁴, „Ja sam svjetlost svijeta; tko ide za mnom, neće hodati u tami, nego će imati svjetlost života“ (Iv 8,12) i dalje „Jer nema drugog imena pod nebom danoga ljudima, u kojem treba da se spasimo“ (Dj 4,12). Nema dakle drugog puta do Boga osim preko Isusa Krista. Religijski indiferentizam je dakle hereza koja to niječe i čini Krista osobom koja pati od narcističkog poremećaja ličnosti. Religijski *univerzalizam* u izravnoj je suprotnosti s prvom Božjom zapovijedi u kojoj Bog zapovijeda: „Nemoj imati drugih bogova uz mene“ (Izl 20,3).³⁵ Ako će svi ljudi biti spašeni, kako to zagovara univerzalizam, zašto onda Isus Krist govori da će „ovce“ biti razdvojene od „jaraca“ (Mt 25,31-46)³⁶, da će se „žito“ odvojiti od „kukolja“ (Mt 13, 30) i da će „dobre ribe“ biti odvojene od „loših riba“ (Mt 13, 48)? Vidimo kako se svuda odvija odvajanje dobra i zla. A kad bi religijski univerzalizam bio istinit, onda ne bi bilo pravoga i vječnog odvajanja dobra od zla. Isus bi u tom slučaju krivo naučavao. A može li se zamisliti da je Isus krivo učio svoje slušatelje opisujući odvajanje grešnika koje se nikad neće dogoditi i buduće stanje vječne kazne koja neće postojati? Univerzalizam dakle negira postojanje vječne kazne u paklu i nagrade u raj, čime se Isusa Krista proglašava nevjerodostojnim. Zahtjev za promjenom katoličke dogme, morala i discipline predstavlja dogmatski relativizam kojim se narušava identitet i poslanje Katoličke Crkve. *Vidimo dakle da vjerski indiferentizam, univerzalizam i dogmatski relativizam predstavljaju krivo vjerja koja urušavaju i uništavaju same temelje, strukturu i funkciju Katoličke Crkve.* Ova su krivovjerja međusobno toliko visoko povezana u kognitivnoj sferi savjesti katoličkih vjernika da ukazuju na postojanje unutarnje koherentne ideologije religijskog progresivizma³⁷, čime je potvrđena naša prva hipoteza ovog istraživanja.

³⁴ *Novi zavjet*, 19. izdanje, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2007.

³⁵ Usp. *Sveto pismo Staroga i Novoga zavjeta*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008.

³⁶ Usp. *Novi zavjet*, 19. izdanje, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2007.

³⁷ Usp. Terrence W. Tilley, Christian orthodoxy and religious pluralism. *Moderd Theology* 22 (2006.) 1, 51-63.

Drugu dimenziju religijskog progresivizma definiraju stavovi koji ukazuju na zahtjev da žene imaju veću ulogu u vođenju Crkve, da laici imaju značajno veću ulogu u izboru katoličkih biskupa i da bi ženama trebalo dopustiti da budu zaređene za đakonice. Ovakvi su stavovi zastupljeni u Završnom dokumentu *Sinode o sinodalnosti* s tom razlikom da pitanje ređenja žena za đakone nije izglasano nego je prepušteno na izučavanje jednoj od studijskih skupina.³⁸ U strukturi ove latentne dimenzije nalazi se također zahtjev za davanjem „blagoslova“ homoseksualnim parovima kako je to omogućeno deklaracijom *Fiducia supplicans*.³⁹ Premda ova deklaracija Dikasterija za nauk vjere nije sinodalni dokument, neki je ipak promatraju kao rezultat „sinodalnog puta“ koji ukazuje na Crkvu koja sluša, prati, hoda s drugim ljudima, koja je uključiva i traži da se govori o potrebama svih njezinih članova, posebno onih na društvenim marginama.⁴⁰ Imali smo dakle osnovu da ovu dimenziju religijskog progresivizma nazovemo sinodalna crkvenost.

Premda se indiferentizam/univerzalizam i dogmatski relativizam nalaze u pozitivnoj korelaciji sa sinodalnom crkvenošću, njihova je povezanost na latentnoj razini umjerene veličine ($r=0.58$), što znači da ova dva stavovska konstrukta dijele oko 33 % zajedničke varijance. Radi se dakle o dva međusobno korelirana, ali konceptualno različita konstrukta religijskog progresivizma. Drugim riječima, prihvaćanje stavova sinodalne crkvenosti ne implicira nužno prihvaćanje doktrinarnih zabluda, odnosno stavova suprotnih nauku Katoličke Crkve a koji su prisutni u vjerskom indiferentizmu/univerzalizmu i dogmatskom relativizmu. Ipak, postoji vjerojatnost da će katolički vjernici u kojih su prisutne doktrinarne zablude, biti skloniji prihvaćati stavove sinodalne crkvenosti. Hoće li i kada krivovjerje i prihvaćanje stavova, vjerovanja i mišljenja sinodalne crkvenosti u većoj mjeri biti međusobno povezani, to primarno ovisi o intenzitetu implementacije završnog dokumenta o Sinodi o sinodalnosti.⁴¹ Naime, u onoj mjeri u kojoj su u završnom dokumentu

³⁸ Usp. Alojzije Čondić, Drugi dio. I „završni dokument“ Sinode o sinodalnosti. *Crkva u svijetu* 59 (2024.) 4, 675-682.

³⁹ Usp. Ratko Perić, *O izjavi „Fiducia supplicans“ (Pouzdanje koje moli)*. <https://www.vjeraidjela.com/o-izjavi-fiducia-supplicans-pouzdanje-koje-moli/>. Pristupljeno 16. 9. 2025.

⁴⁰ Usp. Chimaobi Clement Emeffu, The reception of Fiducia Supplicans as indicative of the paths of synodality, *Spiritual Horizons* 21 (2025.) 21, 109-124.

⁴¹ Usp. Carl E. Olson, Seven challenges to the implementation of synodality, *The Catholic World Report*, December 14, 2024 <https://www.catholicworldreport.com/2024/12/14/seven-challenges-to-the-implementation-of-synodality/>. Pristupljeno 17. 9. 2025.

Sinode o sinodalnosti prisutne doktrinarne, moralne i pastoralne nejasnoće, dvoznačnosti i odbacivanje tradicionalnog nauka Katoličke Crkve i većeg dijela izvornih polazišta Drugoga vatikanskog sabora, u toj će se mjeri sve više usvajati pozicije vjerskog indiferentizma, univerzalizma i relativizma.⁴²

Imajući na umu činjenicu da u uzorku sastavljenom od velike većine praktičnih vjernika u 41 % slučajeva ispitanici izražavaju krivovjerje u obliku religijskog indiferentizma („Svaka je religija put do Boga“), u 32 % slučajeva izražavaju krivovjerje u obliku religijskog univerzalizma i da u 38 % slučajeva podržavaju pristup ispovijedi i primanje pričesti u preljubničkoj vezi, odnosno u smrtnom grijehu, onda ne možemo biti optimisti u pogledu vjerske ortodoksije katoličkih vjernika nastavi li se podržavanje ovakvih stavova od strane crkvene hijerarhije. Vidimo naime da postoje teološko-psihološke predispozicije za održavanje ili razvoj krivovjerja kod katoličkih praktičnih vjernika. Radi se o tome da oblici krivovjerja mogu s vremenom postati habitualni obrasci mišljenja kao komponente određene religijske ideologije.⁴³ Obrasci religijskih vjerovanja koja su objektivno u suprotnosti s naukom i moralom Katoličke Crkve mogu dovesti do kognitivne disonancije koja će generirati različite oblike duševnih tjeskoba i duhovnih konfuzija.⁴⁴ Radi se naime o tome da će *sensus fidelium* kao nadnaravni doživljaj vjere ukazivati da „nešto nije u redu“ s doktrinarnim i moralnim progresivnim vjerskim naukom, a da se pritom istovremeno slijedi autoritet u crkvenoj hijerarhiji koji promovira doktrinarne i moralne zablude. Ova vrsta sukoba u savjesti katoličkih vjernika može postati takvog intenziteta da ga pojedinac više neće moći psihološki podnositi. A o posljedicama možemo samo nagađati.

Druga pretpostavka našeg istraživanja bila je da će praktični vjernici sa sigurnošću percipirati određene oblike seksualnog ponašanja kao teške grijehе. Pretpostavili smo naime da će vjernici koji idu redovito svake nedjelje na misu, koji se barem jedanput mjesečno ispovijedaju i koji idu na pričest redovito svake nedjelje u najvećoj mjeri smatrati teškim grijesima one oblike seksualnog ponašanja

⁴² Usp. Martin Grichting, Synodality is the result of a theological error: Kung vs. Ratzinger 2.0, *The Catholic World Report*, June 26, 2025., <https://www.catholic-worldreport.com/2025/06/26/synodality-is-the-result-of-a-theological-error-kung-vs-ratzinger-2-0/>. Pristupljeno 22. 9. 2025.

⁴³ Usp. Leor Zmigrod, A psychology of ideology: Unpacking the psychological structure of ideological thinking, *Perspectives on Psychological Science* 17 (2022.) 4, 1072-1092.

⁴⁴ Kimberly A. Mahaffy, Cognitive dissonance and its resolution: A study of lesbian Christians. *Journal of the Scientific Study of Religion* 35 (1996.) 4, 392-402.

koji su u suprotnosti s moralnim naukom Katoličke Crkve (KKC, 2351-2347).⁴⁵ Uočili smo samo da su vjernici koji se redovito ispovijedaju nešto osjetljiviji u svojoj savjesti na grijehе iz 6. i 9. Božje zapovijedi negoli vjernici koji redovito nedjeljom idu na misu i redovito se nedjeljom pričešćuju. To znači da sakrament ispovijedi u najvećoj mjeri izoštrava savjest u pogledu percipiranja određenih seksualnih ponašanja kao teških grijehа. Međutim, našа hipoteza da će praktični vjernici u znatno većoj mjeri percipirati određena seksualna ponašanja kao teške grijehе, nije potvrđena. S obzirom na prirodu i značenje sakramenata ispovijedi i pričesti, nećemo pretjerati ako kažemo da su dobiveni rezultati poražavajući. Negiranje ili nepoznavanje činjenica da su seksualni odnosi prije braka, masturbacija, kontracepcija i život u izvanbračnoj zajednici teški grijesi, prisutno je u prosjeku kod oko 31 % vjernika koji se jednom mjesečno ispovijedaju, kod oko 38 % vjernika koji idu svake nedjelje na pričest i kod oko 48 % vjernika koji redovito idu svake nedjelje na misu (percepciju pojedinačnih oblika seksualnog ponašanja kao teškog grijehа može se vidjeti u tablici 2). Posebno je indikativno nepoznavanje teških grijehа u području seksualnosti kod vjernika koji se redovito ispovijedaju i često pričešćuju. Nalazi istraživanja objektivno ukazuju na moguću prisutnost nemalog broja svetogrdnih ispovijedi i pričesti kod praktičnih katoličkih vjernika. Kateheza o poimanju teških grijehа u području seksualnosti je u tolikoj mjeri zanemarena kod odraslih praktičnih vjernika da mnoge duše dovede u opasnost vječne propasti unatoč redovitom sakramentalnom životu. Nepoimanje grijehа u području seksualnog morala izuzetno je plodno tlo za prihvaćanje različitih zabluda ne samo u području morala nego i vjere Katoličke Crkve.

Treća pretpostavka ili hipoteza istraživanja odnosila se na povezanost religijskog progresivizma sa seksualnim moralom. Ova je hipoteza u potpunosti potvrđena u našem istraživanju. Na temelju prisutnosti vjerskog indiferentizma, univerzalizma i zahtjeva za promjenom dogme te prisutnošću indikatora sinodalne crkvenosti možemo predvidjeti na koji će način praktični vjernici percipirati grijeh u području seksualnog morala. Ipak, doktrinarne zablude koje su istovremeno prisutne u vjerskom indiferentizmu, univerzalizmu i zahtjevima za promjenom katoličke dogme u znatno većoj mjeri prihvaćaju nemoralne oblike seksualnog ponašanja negoli stavovi sinodalne crkvenosti. Unatoč tome klaster stavova sinodalne crkvenosti pridonosi u određenoj mjeri prihvaćanju seksualnog

⁴⁵ *Katekizam Katoličke Crkve*, Hrvatska biskupska konferencija, Zagreb, 1994.

nemorala. Nedvojbeno je dakle potvrđena hipoteza da će doktrinarne zablude i modernistička crkvenost utjecati na odsutnost svijesti o teškim grijesima u području seksualnog morala.⁴⁶

Četvrta hipoteza istraživanja koja se odnosila na utjecaj sakramentalnog života na latentnu konfiguraciju religijskog progresivizma i seksualnog morala djelomice je potvrđena. Naime, sinodalna crkvenost kao dimenzija religijskog progresivizma slabo definira latentni kanonički faktor deriviran na temelju pohađanja mise, odlaska na ispovijed i primanja pričesti. Ovaj je nalaz u suglasju i s nalazom regresijske analize gdje se sinodalna crkvenost pokazala slabim prediktorom seksualnog morala. Veliko je značenje redovitog odlaska nedjeljom na misu, česte ispovijedi i česte pričesti kao brana doktrinarnoj i moralnoj konfuziji. Želimo posebno naglasiti značenje česte ispovijedi (jednom mjesečno i više puta mjesečno) koja je kod vjernika najveća obrana u očuvanju vjere i morala Katoličke Crkve. Ipak, ne treba ni pod koju cijenu zanemariti prisutnost nedovoljne poučenosti u pogledu percepcije grijeha u području seksualnog morala koja postoji kod vjernika koji se često ispovijedaju. Smanjenje pristupanja sakramentima ispovijedi i pričesti sigurno će povećati predispozicije kako za internalizaciju doktrinarnih pogrešaka tako i za razvodnjavanje poimanja teškoga grijeha u području seksualnog morala, koji najviše razara obitelj i otvara vrata demonskom utjecaju.⁴⁷

5. ZAKLJUČAK

Na temelju nalaza ovog istraživanja možemo zaključiti kako u religijskoj svijesti katoličkih vjernika postoji unutarnje koherentni obrazac religijskog progresivizma koji definiraju vjerski indiferentizam, univerzalizam i dogmatski relativizam i koji se nalazi u negativnoj korelaciji s katoličkim moralom u području seksualnog ponašanja. Drugim riječima, doktrinarna i moralna konfuzija u konačnici formiraju jedinstven referentni okvir u religijskoj svijesti katoličkih vjernika. Implicite se može zaključiti kako doktrinarna i moralna konfuzija može jednim dijelom dolaziti od javnih izvaja,

⁴⁶ Thomas R. Rourke, *Eroticism, Catholicism, and the Synod on Synodality*, *The Catholic World Report*, November 12, 2025., <https://www.catholicworldreport.com/2023/10/17/eroticism-catholicism-and-the-synod-on-synodality/>. Pristupljeno 23. 9. 2025.

⁴⁷ Chad Ripperger, *Dominion: The Nature of diabolic warfare*. Sensus Traditionis Press, Keenesburg, 2022.

nastupa i dokumenata katoličke hijerarhije, a drugim dijelom od nedovoljne katehetiziranosti odraslih katoličkih vjernika. Doktrinarna konfliktnost i laksativna moralnost može u značajnoj mjeri pridonijeti pojavljivanju svetogrđnih ispovijedi i pričesti. Dakle, kombinacija doktrinarnih zabluda, neispravno poimanje grijeha u području ljudske seksualnosti i moguće svetogrđno primanje svetih sakramenata ne generira samo nemir u savjesti vjernika nego je put u moguću vječnu propast duša u skladu s Objavom i naukom Katoličke Crkve. A time Katolička Crkva u biti gubi svoje poslanje, a vjernici se prepuštaju dijaboličkoj dezorijentaciji.

SACRAMENTAL LIFE, PERCEPTION OF SIN IN SEXUAL MORALITY, AND RELIGIOUS PROGRESSIVISM

Summary

This research aimed to determine the following: (1) whether there exists an internally coherent attitudinal construct that reflects the ideology of religious progressivism, (2) the relationship between sacramental life and sexual morality, (3) the connection between religious progressivism and sexual morality, and (4) the influence of sacramental life on the latent configuration of religious progressivism and sexual morality. The study was conducted with a sample of 327 adult respondents, all Croatian Catholics from Šibenik (Croatia) and Subotica (Serbia). Factor analysis of the scale measuring religious progressivism revealed two underlying dimensions: (a) indifferentism/universalism and dogmatic relativism, and (b) synodic ecclesiality. Regular attendance at Sunday Mass, monthly Confession, and receiving Communion every Sunday were found to have a weak impact on how certain forms of sexual behaviour are viewed as serious sins. The results of the regression analysis showed that the aspects of religious progressivism significantly predict hostile attitudes toward sexual morality. Canonical discriminant analysis found that indifferentism/universalism and dogmatic relativism were much less common among respondents who attended Mass, confessed, and received Communion more often, while these individuals had a stronger perception of sin related to sexual morality.

Keywords: sacramental life, sexual morality, indifferentism, universalism, dogmatic relativism